

Zagreb, 03. svibnja 2013.

HRVATSKA AGENCIJA ZA POŠTU I ELEKTRONIČKE KOMUNIKACIJE

Ulica Roberta Frangeša Mihanovića 9

HR-10 110 ZAGREB

PREDMET: Javna rasprava – Cijena usluge završavanja (terminacije) poziva u pokretnu javnu komunikacijsku mrežu

VIPnet d.o.o. (dalje u tekstu: Vipnet) kao operator javnih komunikacijskih usluga dostavlja svoj komentar i očitovanje na javnu raspravu o prijedlogu Odluke Vijeća HAKOM-a o cijeni završavanja (terminacije) poziva u pokretne javne komunikacijske mreže, kako slijedi:

1. Vipnet podržava prijedlog Odluke o iznosima cijena završavanja (terminacije) poziva u pokretnu javnu komunikacijsku mrežu operatora Hrvatski Telekom d.d., VIPnet d.o.o. i Tele2 d.o.o., primjenjujući cijenu od 19,33 lipa/minuti temeljem LRAIC+ pristupa od 01. srpnja 2013. godine, te iznose cijena završavanja (terminacije) poziva u daljnjem razdoblju postupnog smanjenja cijena, tzv. „glidepath“ u iznosu od predloženih 14,99 lipa/minuti i 10,64 lipa/minuti.
2. Vipnet izražava stajalište da se razdoblje postupnog smanjenja cijena, tzv. „glidepath“ predloženo u prijedlogu Odluke (od 01.07.2013. do 01.01.2015., trajanje 1,5 godina) produlji na razdoblje od ukupno 3 godine, odnosno, da se predložene cijene primjenjuju s niže predloženim datumima:
  - od 01.07.2013.: 19,33 lipa/minuti,
  - od 01.07.2014.: 14,99 lipa/minuti,
  - od 01.07.2015.: 10,64 lipa/minuti,
  - od 01.07.2016.: 6,30 lipa/minuti.
3. Vipnet naglašava važnost donošenja predložene Odluke kojom se cijene završavanja (terminacije) poziva u pokretnu javnu komunikacijsku mrežu operatora Hrvatski Telekom d.d., VIPnet d.o.o. i Tele2 d.o.o. određuju jednakima (simetričnima) za sva tri operatora pokretnih javnih komunikacijskih usluga, potičući nove investicijske cikluse u pokretnim elektroničkim komunikacijama RH, a samim time i ispunjenje ciljeva Digitalne Agende i strateških ciljeva RH u razvoju širokopojasnog pristupa.
4. Vipnet naglašava važnost donošenja konačne Odluke Vijeća HAKOM-a kojom se cijene završavanja (terminacije) poziva u pokretnu javnu komunikacijsku mrežu operatora Hrvatski Telekom d.d., VIPnet d.o.o. i Tele2 d.o.o. određuju samo za završavanje (terminaciju) poziva započetih (nastalih) u bilo kojoj pokretnoj ili nepokretnoj mreži operatora u Republici Hrvatskoj, odnosno, za pozive ostvarene od strane krajnjih korisnika nacionalnih operatora javnih komunikacijskih usluga u Republici Hrvatskoj, dok cijene završavanja (terminacije) poziva započetih (nastalih) u inozemstvu trebaju biti predmet zasebnog postupka i odluke.

U nastavku slijedi obrazloženje ovih stajališta Vipneta:

Naš prijedlog temeljimo na:

- Analizi podataka o regulaciji cijene terminacije u pokretnim mrežama (izvor: Cullen International);
- „Metodologiji izrade i primjene troškovnih modela za nepokretnu i pokretnu mrežu i univerzalnu uslugu“ od strane HAKOM-a od 29. veljače 2012.g.;
- Rješenju Vijeća HAKOM-a od 31. ožujka 2010.g., na temu djelomičnog ukidanja obveze nadzora cijena za promet nastao u inozemstvu;
- Analizi utjecaja na krajnje korisnike, poslovanje Vipneta, na vrijednost tržišta i gospodarstvo RH;
- Analizi primjene alternativnih modela implementacije mjere nadzora cijene terminacije poziva.

A. Cijena nacionalne terminacije je već određena u iznosu 0,195 kn/min od 1. siječnja 2013.g., primjenom EU prosječne cijene (*Benchmark*) od 2.6 eurocenti/min.

Time su uvjeti u RH već sada usklađeni s EU, te je neutemeljeno i neracionalno smanjivati cijene odmah u trenutku donošenja odluke u postupku ove analize tržišta ispod te razine.

B. Primjena *EU Roaming III* regulacije u RH kreće od 01. srpnja 2013.g.

Ova mjera imat će ogroman negativni učinak na prihode operatora, na intenzitet novog investicijskog ciklusa, na vrijednost tržišta, na prihode državnog proračuna i na BDP, te gospodarstvo RH u cjelini.

C. Temeljem analize podataka iz portala Cullen International

Vrlo je lako pokazati da većina EU zemalja još uvijek nije primijenila Preporuku Europske Komisije (*Commission Recommendation of 7.5.2009 on the Regulatory Treatment of Fixed and Mobile Termination Rates in the EU*) s danom 31.12.2012.g. što pokazuje da svaka zemlja članica EU zadržava pravo u opravdanim okolnostima odgoditi primjenu preporuke s obzirom na posebnosti vlastitog tržišta.

Rezultati naše analize implementacije navedene preporuke pokazuju sljedeće (podaci su sadržani u prilogu 1. ovog dokumenta):

- U samo 13 zemalja određen je datum primjene LRIC modela (FR, GR, IE, IT, PT, ES, UK, BG, HU, LT, MT, SK, SI);
- Od navedenih 13 zemalja, u 7 njih određen je datum primjene nakon 1.1.2013.g. (IE, IT, ES, UK, BG, HU, MT);
- Čak u 14 zemalja EU nije određen datum primjene Preporuke Komisije;

- Samo je u jednoj zemlji (IE) definiran *Glidepath* model kao rezultat potpune implementacije mjerodavne preporuke EK, a koji je u primjeni od 1.1.2013.g.;
- *Glidepath* je općenito korišten u najmanje 18 zemalja;
- Prosjek cijene iz troškovnih modela zemalja članica EU je 1,225 centi/min (9,25 lp/min);
- **Prosjek trajanja *Glidepath* modela koji su bili ili jesu u primjeni je 2 godine i 10 mjeseci;**
- Iz Slika 1. – 3. u prilogima Vidljivo je da su u počecima definiranja *Glidepath* modela standardna razdoblja trajanja pojedine razine cijene, bila godina dana, dok su u kasnijim razdobljima, s porastom broja takvih modela i brojem zemalja koje ih koriste, trajanja koraka bila u velikoj većini slučajeva na razini 6 mjeseci.

Temeljem prethodno navedenih podataka i činjenica zaključujemo sljedeće:

- Preporuka EK nije u potpuno implementirana u čak 21 zemlji članici EU;
- Preporuka EK mora se u RH implementirati na način koji u cijelosti uvažava posebnosti regulatorne situacije u RH i nacionalne specifičnosti, i vidimo nužnost da se u tom postupku uvaži zatečeno stanje na tržištu;
- Iz navedenih podataka u najmanju je ruku vidljivo da je pristup regulaciji, dinamika i način implementacije mjerodavne preporuke EK vrlo različit od zemlje do zemlje, što upućuje da svaka pojedina zemlja primjenjuje pristup koji uvažava vlastite nacionalne specifičnosti;
- Trajanje pojedinačnih razdoblja primjene određene razine cijene u modelu padajuće cijene (*Glidepath*) je u pravilu 12 mjeseci ili 6 mjeseci.

D. Temeljem dokumenta HAKOM-a „Metodologija izrade i primjene troškovnih modela za nepokretnu i pokretnu mrežu i univerzalnu uslugu“, od 29.02.2012.g

a. Tekst na stranici 67. - Postupno određivanje cijena („glide-path“)

„U slučaju da primjena modela "odozdo prema gore" pokaže da troškovno usmjerena cijena znatno odstupa od postojećih reguliranih cijena, moglo bi biti prikladno razmotriti postavljanja cijena na razinu troška nakon određenog razdoblja. Takav način određivanja cijena naziva se postupnim određivanjem cijena ili „glide-path“. Potreba za postupnim određivanjem cijena može nastati i u slučaju da se usluga koja je u prošlosti pružena putem određene tehnologije počne pružati putem nove tehnologije koja je jeftinija.

Mehanizam postupnog određivanja cijena općenito se koristi za cijene završavanja poziva u pokretne i nepokretne mreže te postupno dovodi do troškovno usmjerene cijene. Navedeno operatorima daje vremena da planiraju smanjenje prihoda i nudi im stabilnost umjesto naglog šoka u slučaju da se troškovno usmjerena cijena počne odmah koristiti.“

Posebno, u slučaju cijene međunarodne terminacije u pokretnu mrežu, razvidno je da će postojeća cijena znatno odstupati od troškovne usmjerene cijene, čime je svakako potrebno razmotriti, a po mišljenju Vipneta i implementirati ZASEBAN model padajuće cijene (*Glidepath*).

Vezano uz pitanje regulacije cijene međunarodne terminacije, napominjemo da maloprodajni cjenici međunarodnih operatora za međunarodne pozive u praksi nisu podijeljeni po državama već su države svrstane u određene skupine, te se stoga ne očekuje da bi pad cijena međunarodne terminacije u RH (čak i kada bi se cijena odmah smanjila na razinu nacionalne terminacije), proizveo osjetljiv pozitivan učinak na korisnike međunarodnih operatora koji pozivaju RH jer se ne očekuje da će strani operatori smanjiti cijene poziva prema RH svojim korisnicima. Zbog navedenog smatramo da je nužno i objektivno da HAKOM implementira *Glidepath* model u okvir regulatorne obveze nadzora cijena.

b. Tekst na stranici 68.

„U odnosu na MTR, Europska komisija ističe da: "postupno određivanje cijena prema troškovno usmjerenoj cijeni treba biti odmah uspostavljeno jer bi odgoda onemogućila što brži prelazak na troškovno usmjerenu cijenu." U skladu s objavom Preporuke EK-a, mnoga su nacionalna regulatorna tijela primijenila postupno određivanje cijena (glidepath) na smanjenje cijena završavanja poziva u pokretne mreže:

- *Ofcom je predložio postupno određivanje cijena kroz razdoblje od četiri godine tijekom kojeg bi cijene završavanja poziva u pokretnu mrežu trebale precizno s postojećim razinama cijena na troškovno usmjerenu cijenu koja je izračunata pomoću „čistog“ LRIC pristupa.*
- *ARCEP je primijenio postupno određivanje cijena na cijene završavanja poziva u pokretnu mrežu kako bi veleprodajne cijene bile određene na temelju LRIC troškovima učinkovitog generičkog operatora do siječnja 2013. Navedeno je u skladu s Preporukom EK.*
- *ComReg je također zaključio da je pristup postupnog određivanja cijena prikladan u cilju smanjenja cijena završavanja poziva u pokretnu mrežu.*

HAKOM smatra da bi u slučaju značajne razlike između postojećih cijena i troškovno usmjerenih cijena na temelju modela "odozdo prema gore" moglo biti prikladno razmotriti primjenu postupnog određivanja cijena kao prijelaznog mehanizma prema razini utemeljenoj na stvarnim troškovima. Međutim, HAKOM isto smatra da primjena postupnog određivanja cijena produljuje razdoblje tijekom kojeg cijene ostaju iznad stvarnog troška i tako odgađa dobrobit korisnika koja proizlazi iz troškovno usmjerenih cijena. HAKOM će isto uzeti u obzir kod određivanja odgovarajućeg trajanja postupnog određivanja cijena („glide-path“).“

E. Rješenje HAKOM-a od 31. ožujka 2010.g.

U obrazloženju svog Rješenja, HAKOM na stranici 4. utvrđuje slijedeće:

„Pri tome HAKOM-a je stava da u vrijeme velike ekonomske krize sektor informacijske i komunikacijske tehnologije ima vrlo bitnu ulogu na putu brzog oporavka cjelokupnog gospodarstva. Utoliko je HAKOM vodio i računa da odluke koje donosi u ovom trenutku ne utječu naglo na promjene tokova sredstava, a što može imati negativan utjecaj na investicije, nacionalni BDP i oporavak gospodarstva, već da odluke budu u smjeru stvaranja održivog tržišnog natjecanja koje će utjecati i na stabilni gospodarski razvoj Republike Hrvatske.

Uvažavajući gore navedene argumente podnositelja, te uzimajući u obzir da smanjeni prihod do kojeg bi nesporno došlo ne bi imao pozitivan učinak na krajnje korisnike u Republici Hrvatskoj, HAKOM smatra da uvođenje regulatorne obveze troškovnog računovodstva i nadzora cijena za pozive koji su započeli u inozemstvu, a koji su u nacionalne pokretne mreže tranzitirani iz drugih nacionalnih mreža, u ovom trenutku ne bi bilo u skladu s načelom razmjernosti, pa je stoga odlučeno kao u točki I. izreke.“

S obzirom na citirano Rješenje HAKOM-a od 31. ožujka 2010.g. smatramo da i dalje postoje okolnosti koje u odnosu na 2010.g. nisu promijenjene (štoviše, pogoršane su), a koje i u ovoj analizi tržišta trebaju rezultirati do toga da se cijena međunarodne terminacije poziva u pokretne mreže treba uskladiti s cijenom nacionalne terminacije poziva putem ZASEBNOG modela padajuće cijene (Glidepath). Te okolnosti su sljedeće:

- Postojanje gospodarske krize (u težem obliku u odnosu na 2010.g.);
- Uloga sektora i operatora pokretne mreže u oporavku gospodarstva kroz visoka očekivanja na razinu novog investicijskog ciklusa operatora u cilju ispunjenja ciljeva nacionalne strategije razvitka širokopojasnog pristupa Vlade RH i preuzetih obveza iz strateškog dokumenta EU pod nazivom „Digital Agenda for Europe“;
- Negativan utjecaj na promjenu toka sredstava;
- Negativan utjecaj na investicije;
- Djelovanje u cilju razvoja gospodarstva RH;
- Nesporno smanjenje prihoda operatora i pada vrijednosti tržišta elektroničkih komunikacija RH;
- Izostanak pozitivnog utjecaja na korisnike u RH.

Želimo naglasiti da smatramo kako, u odnosu na vrijeme donošenja navedenog Rješenja, NIJE došlo do pozitivnih pomaka koji bi opravdali neposredan pad postojeće cijene međunarodne terminacije na razinu cijene nacionalne terminacije. Štoviše, smatramo da su se makroekonomski pokazatelji pogoršali. Stoga, uvažavajući da će do izjednačenja tih dviju cijena neizbježno doći u jednom trenutku u budućnosti, smatramo da je jedino primjereno rješenje koje je konzistentno s dosadašnjom regulatornom praksom u RH koju je HAKOM provodio (koje istovremeno nije suprotno regulatornoj praksi u zemljama EU), određivanje i primjena zasebnog modela padajuće cijene.

Procijenjeni negativni efekt na vrijednost ukupnog domaćeg tržišta u pokretnim mrežama tijekom samo zadnjih 6 mjeseci 2013. godine uslijed eventualnog izjednačenja cijena nacionalne i međunarodne terminacije procjenjujemo na 200 milijuna HRK.

Smatramo da tako značajan udar na vrijednost tržišta samo u 2013. godini nije opravdan i da se usklađivanje s regulatornim smjernicama EU treba provesti na primjeren način, što svakako nije padom cijene terminacije u pokretnu mrežu na razinu troškovno usmjerene cijene iz troškovnih modela, odmah po donošenju odluke u ovoj analizi tržišta.

Smatramo da je interes svih zainteresiranih strana osigurati dugoročnu stabilnost tržišta i implementaciju novih tehnologija koje, kroz rast investicija i ponudu novih usluga krajnjim korisnicima.

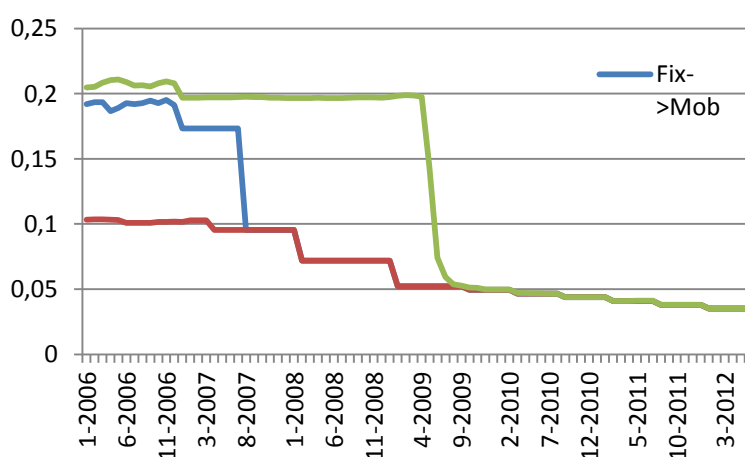
Mjere koje brišu tako značajna financijska sredstva iz prihoda operatora i iz vrijednosti tržišta elektroničkih komunikacija, a samim time i iz nacionalnog BDP-a, umanjenih prihoda državnog proračuna, svakako neće doprinijeti ostvarivanju takvih dugoročnih ciljeva.

F. Konkretni primjeri implementacije zasebne regulacije cijena nacionalne i međunarodne terminacije poziva

Također bi željeli spomenuti i modele regulacije koji su održavani u pojedinim zemljama usprkos tome što su iste bile obvezne primijeniti standarde EU regulative, kao primjer da svaka zemlja može u određenoj mjeri zaštititi vlastite nacionalne interese, na način da ne primjenjuje svako pravilo u doslovnom smislu.

Na tome tragu je iznesen i naš prijedlog ranije u ovom očitovanju, za kojeg smatramo da može pomiriti i regulatorne zahtjeve koji se preuzimaju ulaskom RH u EU, ciljeve HAKOM-a i interese operatora, s konačnim ciljem zadovoljstva krajnjih korisnika ponudom i kakvoćom usluga.

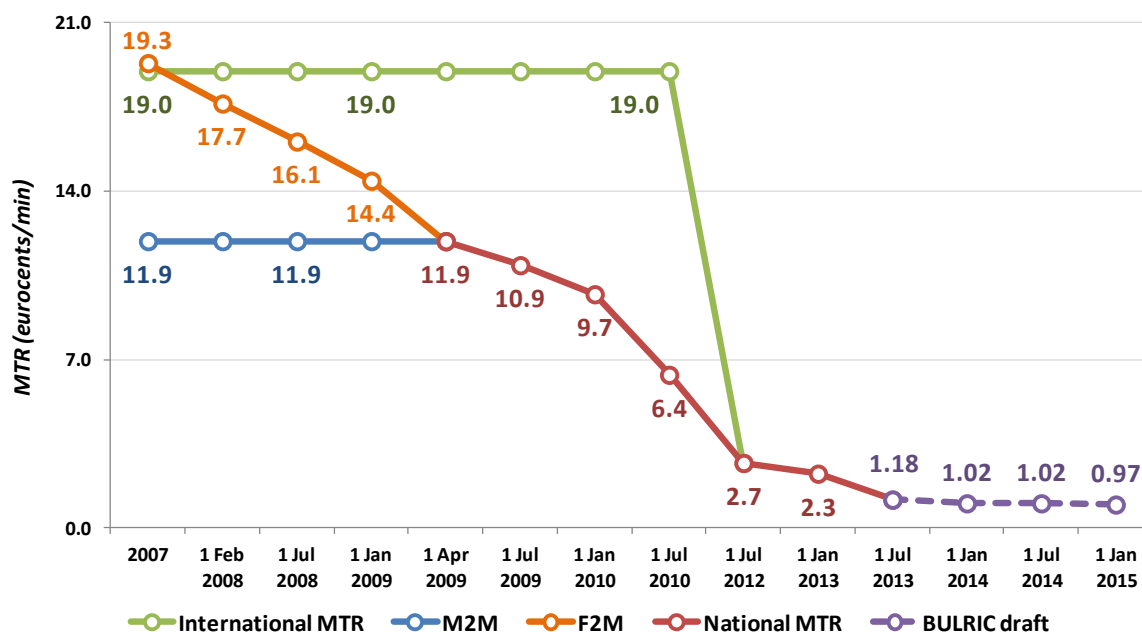
I) Slovenija

Slika 1. Slovenija, kretanje cijena terminacije poziva u pokretne mreže

Iz navedenog prikaza je vidljivo da je usprkos tome što se Republika Slovenija pridružila EU 1. svibnja 2004. godine, cijena terminacije u pokretne mreže za međunarodni promet tek sredinom 2009.g. izjednačena sa cijenom terminacije za nacionalni promet. Također je jasno vidljiv pristup *glidepath* modelom u koracima u trajanju godine dana.

II) Bugarska

Slika 2. Bugarska, kretanje cijena terminacije poziva u pokretne mreže

Dodatne informacije vezano uz regulatorne mjere u Bugarskoj:

- Cijena terminacije u pokretne mreže je regulirana od veljače 2008.g.;
- U travnju 2009.g., cijene terminacije za pokretne mreže su izjednačene za pozive originirane u pokretnim i u nepokretnim mrežama;
- Pad cijena terminacije u pokretne mreže u periodu 2008-2010.g. iznosio je 68% za pozive originirane u nepokretnim mrežama, i 45% za pozive iz pokretnih mreža;
- Nova regulacija u primjeni je od srpnja 2012.g. (dvije godine nakon prethodnog smanjenja cijena) – Cijena međunarodne terminacije u pokretne mreže izjednačena je sa cijenom nacionalne terminacije u pokretne mreže (smanjenje od 86% za cijenu međunarodne, odnosno 58% za cijenu nacionalne terminacije u pokretne mreže u prvom koraku modela padajuće cijene - glidepath)
- Primjena BU LRIC modela za definiranje cijene terminacije poziva u pokretne mreže očekuje se od srpnja 2013.g. (sa 46%-im smanjenjem u prvom koraku modela padajuće cijene).

Iz navedenog primjera možemo zaključiti da je cijena međunarodne terminacije u pokretne mreže ostala na višoj razini i nakon ulaska Republike Bugarske u EU (1. siječnja 2007.g.) i to u razdoblju duljem od tri godine. Također cijena koja je rezultat troškovnog modela nije u primjeni s 1.siječnja 2013.g. usprkos regulatornim preporukama koji vrijede za članice EU.

Zaključno, kroz prethodno navedene primjere možemo vidjeti alternative u pristupu regulaciji cijene terminacije poziva u pokretne mreže, iz kojeg je najvažnije uvidjeti da su pojedine države imale različite pristupe u interpretaciji regulatorne obveze nadzora cijena. Iako su navedene države članice EU, nije moguće zaključiti da postoji obveza da se EU regulatorni okvir mora tumačiti na striktno određeni način.

Nadamo se da smo kroz naše očitovanje uspjeli dostaviti dovoljno činjenica i pokazatelja koji argumentiraju naše zahtjeve koje smo istaknuli na početku ovog dopisa, vezano za reviziju predloženog načina implementacije mjere nadzora cijene, putem primjene *glidepath* modela odvojeno za cijenu nacionalne terminacije, i cijenu međunarodne terminacije u pokretne mreže i produljenja razdoblja trajanja *glidepatha*.

Srdačan pozdrav,

VIPnet d.o.o.

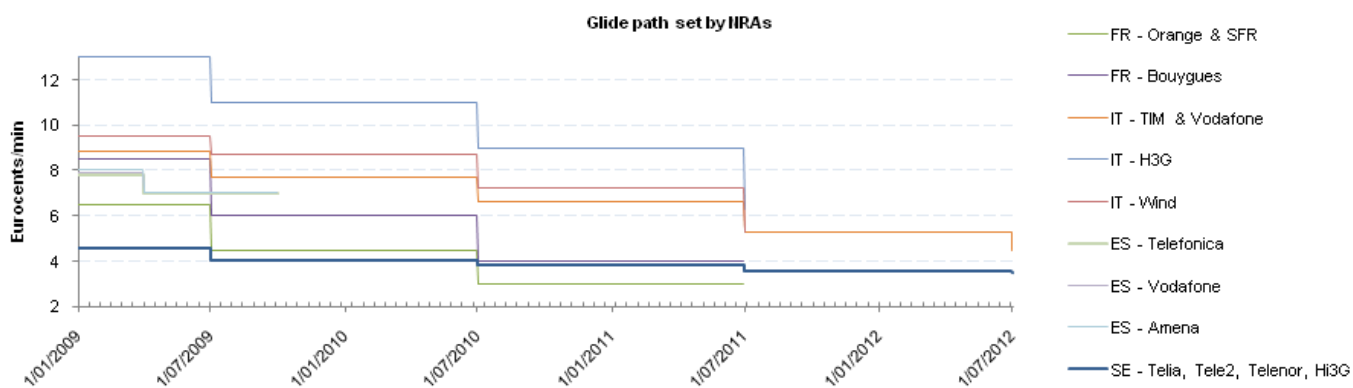
Prilog 1. Obradeni podaci o implementaciji Preporuke EK o regulatornom tretmanu cijena terminacije poziva (izvor: Cullen International)

Država	Preporuka EK - implementacija			
	<i>Datum primjene definiran</i>	<i>Datum primjene</i>	<i>LRIC cijena definirana</i>	<i>Iznos LRIC MTR-a</i>
AT	NE		DA	0,8049
BE	DA	01.01.2013	DA	1,08
DK	DA	01.01.2013	DA	1,08
FI	NE		NE	
FR	DA	01.01.2013	DA	0,8
DE	NE		NE	
GR	DA	01.01.2013	NE	
IE	DA	01.07.2014	NE	
IT	DA	01.07.2013	DA	0,98
LU	NE		NE	
NL	NE (sud)		NE (sud)	
PT	DA	31.12.2012	DA	1,27
ES	DA	01.07.2013	DA	1,09
SE	NE		NE	
UK	DA	01.04.2013	DA	0,87
BG	DA	01.07.2013	NE	
CY	NE		NE	
CZ	NE		NE	
EE	NE		NE	
HU	DA	01.01.2014	NE	
LV	NE		NE	
LT	DA	31.12.2012	NE	
MT	DA	01.07.2013	NE	
PL	NE		NE	
RO	NE		NE	
SK	DA	01.01.2013	NE	
SI	DA	01.01.2013	DA	3,24
			Prosjek:	0,01225 EUR

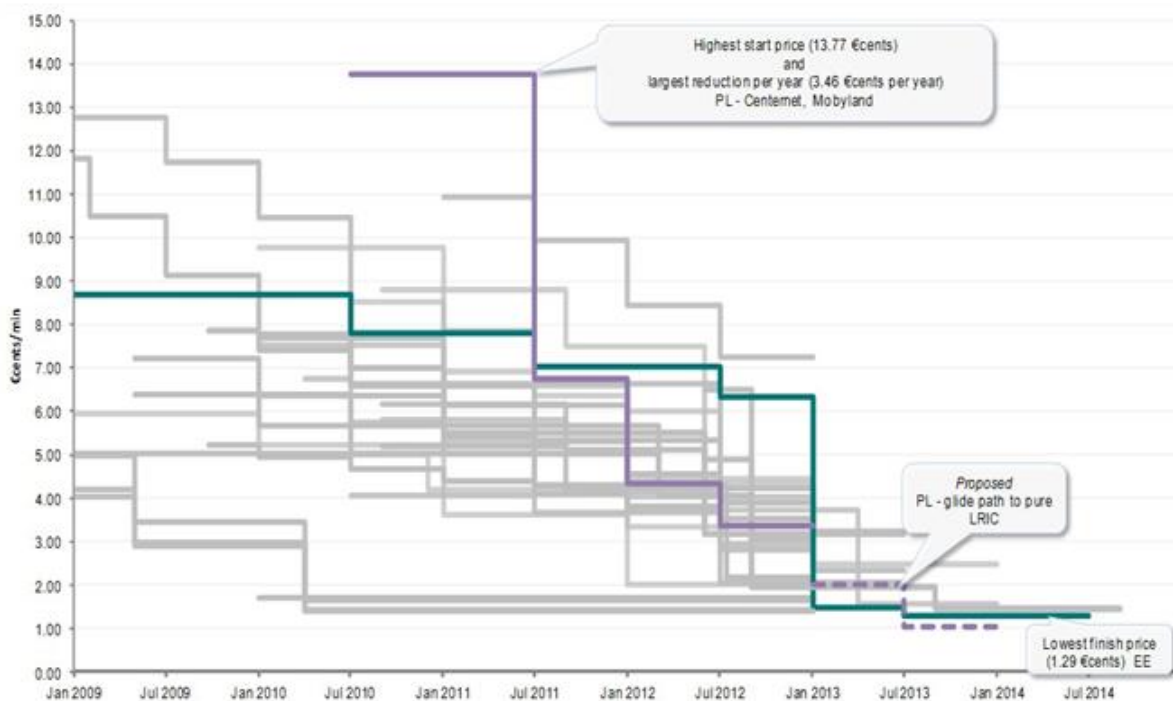
Tablica p1. Implementacija Preporuke EK

Država	Glidepath elementi						
	Glidepath	Početna vrijednost	Završna vrijednost	Početak	Završetak	GP trajanje (godina)	Omjer GP cijena
AT		>5,72	0,8049	16.06.2009	01.01.2013	3,5	6,74
BE		4,52	1,08	01.08.2010	01.01.2013	2,4	4,19
DK		8,32	1,08	01.05.2009	31.12.2013	4,7	7,70
FI	NE						
FR		2	0,8	01.07.2011	31.12.2013	2,5	2,50
DE	NE						
GR	NE						
IE	DA	2,6	1,04	01.01.2013	01.07.2014	1,5	2,50
IT	NE						
LU	NE						
NL		5,6	2,4	07.07.2010	01.09.2012	2,2	2,33
PT		6,5	1,27	24.05.2010	31.12.2012	2,6	5,12
ES		7	1,09	16.10.2009	01.07.2013	3,7	6,42
SE	NE						
UK		5,6	0,846	01.04.2011	31.12.2015	4,8	6,62
BG		>2,39/2,8	?	01.07.2012	01.07.2013	1,0	
CY	?						
CZ		>6,57	2,18	01.07.2010	01.01.2013	2,5	3,01
EE		6,32	1,29	01.01.2013	30.06.2015	2,5	4,90
HU		>5,95	2,49	<01.01.2009	01.01.2013	4,0	2,39
LV		>6,75	1,57	01.04.2010	01.04.2013	3,0	4,30
LT		>5,22/2,61	2,02/1,01	01.01.2010	01.01.2012	2,0	2,58
MT	NE						
PL		>4,05	2,95	01.07.2010	01.07.2012	2,0	1,37
RO	NE						
SK		>7,92	3,18	01.02.2010	31.05.2013	3,3	2,49
SI		5,23	3,24	01.01.2010	01.01.2013	3,0	1,61
Prosjek:						2,80 god.	3,93

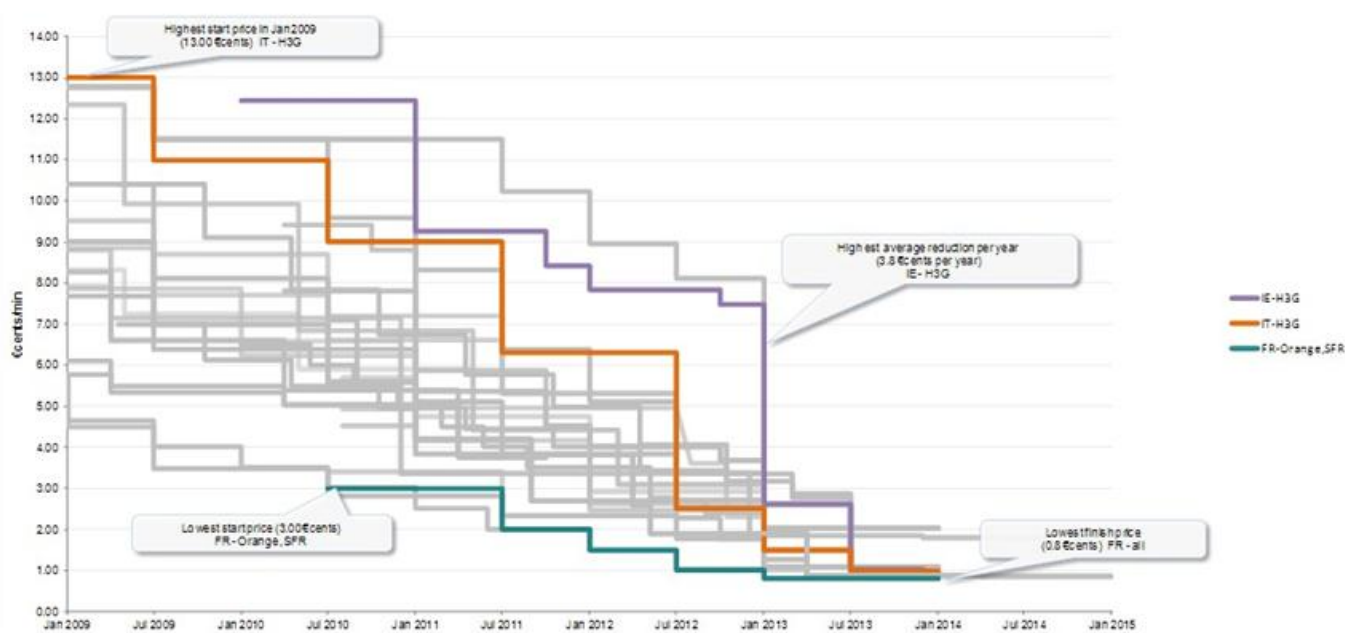
Tablica p2. Implementacija i trajanje Glidepath modela

Slika p1. Cross-Country Analysis January 2009 – trajanje koraka u Glidepath modelu, prvobitni modeli

Slika p2. Central and Eastern Europe, Cross-Country Analysis December 2012 – trajanje koraka u Glidepath modelu, kasniji modeli

Slika p3. Western Europe - Cross-Country Analysis December 2012– trajanje koraka u Glidepath modelu, kasniji modeli